

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента,

Павлової Наталі Валеріївни

на дисертацію Титора Дмитра Павловича

на тему:

**«ОСНОВИ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА
У СФЕРІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ТА БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АБО
НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 –
кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність**

• Ступінь актуальності обраної теми.

Волонтерство та благодійність в Україні, особливо в умовах війни, стало не просто актом доброчинності, а й зумовило глибокі трансформаційні процеси, що відбуваються у державі. Відновлення зруйнованого житла, забезпечення гуманітарною допомогою внутрішньо переміщених осіб, постраждалих від війни та інших осіб, хто її потребує, підтримка морального духу військових та спорядження їх медикаментами, продовольчими товарами, засобами захисту, автомобілями – це незначна частина того, над чим працюють волонтери та благодійники. Добровольчі ініціативи – це міцний фундамент, на якому будуються сильні та згуртовані спільноти. На тлі збільшення соціальної незахищеності населення, волонтерська та благодійна діяльність стає дедалі життєво необхідною, заповнюючи прогалини у системі соціальної допомоги.

На сьогодні, волонтерство та благодійність, а також гуманітарна допомога, попри свою важливість, стикаються з численними бар'єрами, що підривають ефективність і прозорість цих напрямів. Зокрема, благородні ідеї благодійності та волонтерства нерідко стають завісою для недобросовісних маніпуляцій. Протиправні махінації з гуманітарною допомогою, зловживання пільгами, наданими благодійним організаціям, псевдоволонтерський рух суттєво підривають довіру до всього сектору та шкодить тим, хто дійсно потребує невідкладної допомоги. Наявність певних прогалин у законодавстві, недосконалість певних положень дозволяють використовувати новітні способи протиправної діяльності шахраям, які, створюючи фейкові благодійні організації, наживаються на безпорадності громадян.

Відсутність офіційних даних про шахрайство у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги створює інформаційний вакуум, який лише посилює проблему та ускладнює розроблення ефективних і своєчасних заходів протидії цим негативним явищам.

Для запобігання таким зловживанням необхідний, насамперед, жорсткий контроль з боку держави за діяльністю благодійних і волонтерських організацій, а також розробка наукових підходів і спеціальних методик для виявлення та розслідування таких кримінальних правопорушень.

Департамент з питань внутрішніх справ	
внутрішні справи	
Вх. №	3594
« 08 » 11	20 24 р.
Основний док.	1
Додаток	

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як *загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам* стосовно забезпечення національної безпеки та протидії злочинності. Дисертацію виконано відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII, положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р), Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1467-р), Національної економічної стратегії на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179), Плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 № 272-р), Порядку електронної інформаційної взаємодії Офісу Генерального прокурора та Міністерства внутрішніх справ України (спільний наказ Офісу Генерального прокурора та МВС України від 22.11.2021 № 371/846), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки (наказ МОН України від 03.02.2022 № 109), тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11.06.2020 № 454), Основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2020–2024 рр.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Для досягнення мети дослідження, ґрунтуючись на його об'єкті та предметі, застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема *порівняльно-правовий метод* – для порівняльного аналізу кримінального, кримінально-процесуального, цивільного законодавства та нормативних актів, що регулюють сферу благодійної й волонтерської діяльності та надання гуманітарної допомоги (підрозділ 1.1). *Системно-структурний метод* застосовано при визначенні структури криміналістичної характеристики шахрайства та характеристик окремих її елементів, окресленні напрямів криміналістичної профілактики у кримінальному провадженні (підрозділ 1.2, розділ 2). *Догматичний* – під час з'ясування окремих наукових категорій та положень, тлумачення певних понять, уточнення понятійного апарату (розділи 1-3). *Статистичний та соціологічний методи* – для узагальнення оперативної й судово-слідчої практики, аналізу статистичних даних, матеріалів кримінальних проваджень і анкетування та опитування респондентів (розділи 1–3). *Функціональний метод* – для визначення напрямів профілактичної діяльності слідчого (підрозділ 2.3), оптимізації організації та планування досудового розслідування шахрайства (підрозділ 2.1), особливостей проведення слідчих

(розшукових) та інших процесуальних дій (розділ 3). *Формально-логічні методи* застосовувалися при розгляді наукових концепцій та поглядів учених щодо окремих питань, що стосуються особливостей розслідування шахрайства (розділи 1–3). На основі *методу синтезу* сформульовано загальні висновки та практичні рекомендації за темою дослідження.

Зазначені вище методи використано у дисертації в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, що забезпечило переконливість, всебічність, повноту та об'єктивність отриманих наукових результатів.

Дисертант у роботі спирається на доволі значну за обсягом емпіричну базу.

Уміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих висновків і рекомендацій.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень:

вперше:

– визначено місце організованих груп у структурі криміналістичної характеристики шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги, проведено детальний аналіз структури та особливостей функціонування злочинних угруповань, що спеціалізуються на вчиненні шахрайств, з особливим акцентом на ролі лідера ОІ та його впливі на координацію шахрайських дій;

– висвітлено особливості й специфіку огляду паперових документів та електронних носіїв інформації, у тому числі компонентів комп'ютерної системи, зовнішніх носіїв та внутрішніх накопичувачів у кримінальних провадженнях щодо шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги, із залученням широкого кола фахівців з бухгалтерського обліку, податкового обліку, фінансової звітності, а також фахівців з технічного дослідження документів та ІТ-технологій тощо;

– запропоновано внести зміни до законодавства, зокрема, з метою підвищення ефективності протидії шахрайствам у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги обґрунтовано необхідність прийняття спеціального Закону, який визначить правові основи взаємодії правоохоронних органів та засобів масової інформації у сфері обміну інформацією, проведення спільних розслідувань та забезпечення захисту джерел інформації. Запропонований нормативно-правовий акт має на меті створити умови для взаємовигідної співпраці правоохоронних органів та засобів масової інформації;

удосконалено:

– систему даних щодо шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги шляхом детального дослідження взаємопов'язаних процесів, факторів, часових та просторових умов, що передують і супроводжують його вчинення;

– наукові підходи щодо систематизації типових способів підготовки, учинення та приховування шахрайства;

– типову характеристику слідової картини шахрайства через дослідження матеріальної та ідеальної складової, а також цифрових (електронних, комп'ютерних) слідів;

– положення щодо початку досудового розслідування шахрайства шляхом впровадження більш ретельної оцінки первинної інформації та обґрунтованого прийняття рішення про відкриття кримінального провадження;

– наукові положення щодо організації й планування розслідування шахрайства, з висвітленням системи версій і деталізації правил їх побудови та перевірки;

– типові криміналістичні ознаки особи потерпілого від шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги;

– класифікацію щодо груп осіб, які вчиняють шахрайські дії у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги, із визначенням місця злочинного угруповання в системі злочинності у цій сфері;

дістали подальшого розвитку:

– система обставин, які підлягають встановленню у кримінальному провадженні, що визначається конкретними завданнями;

– наукові положення щодо заходів криміналістичної профілактики під час розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги, з урахуванням розвитку соціальних програм, які допомагають особам, які потребують у допомозі, отримати доступ до необхідних ресурсів, посилення освіти та правової грамотності населення, а також вдосконалення законодавства, яке регулює діяльність волонтерських організацій та благодійних фондів;

– напрямки здійснення взаємодії слідчого з іншими правоохоронними органами, громадськістю та засобами масової інформації у кримінальному провадженні;

– організаційно-тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій (обшуку, допиту, огляду паперових документів та електронних носіїв інформації, тимчасового доступу до речей і документів);

– наукові положення щодо проведення допиту осіб під час досудового розслідування у режимі відеоконференції (у разі неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні з поважних причин);

– комплекс тактичних прийомів, що застосовуються під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема допиту підозрюваного, обшуку, огляду тощо;

– система тактичних помилок, яких припускаються слідчі під час розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги.

Заслуговує на увагу проведений автором ґрунтовний аналіз наукових розробок та дисертаційних праць, що виконувалися в даному напрямі дослідження в Україні та за кордоном. Це свідчить про якісне висвітлення здобувачем наявного стану наукового опрацювання досліджуваних питань.

Основні положення та результати дисертації відображено у восьми наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань із юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, три – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Проаналізувавши наукову дисертацію та фахові публікації Титора Дмитра Павловича з теми дослідження офіційний опонент підтверджує, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими, переконливими, об'єктивними, достовірними та новими.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації впроваджені та використовуються у: законотворчій діяльності; науковій діяльності; освітньому процесі; правозастосовній діяльності.

Оцінка змісту дисертації. Дисертаційна робота Титора Дмитра Павловича викладена українською мовою. Структура роботи відповідає вимогам МОН України та положенню про присудження ступеня кандидата юридичних наук. Вона структурована і складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачем в тексті представленої праці. Автор системно і логічно побудував зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення ключових проблем дисертації. Цілісно і змістовно розкрито питання мети і завдання дослідження з відображенням їх у висновках між розділами і загальних висновках, що уособлює собою завершене і цілісне сприйняття виконаної наукової праці.

Автореферат представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленого дослідження.

У дисертації правильно визначено об'єкт і предмет дослідження, наведено актуальність вибраної теми та інформацію про апробацію дисертації на профільних заходах.

Висновки повністю відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження. Автором використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України.

Таким чином, дисертація Титора Дмитра Павловича на тему: «Основи методики розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної

діяльності або надання гуманітарної допомоги» відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання комплексне висвітлення теоретичних положень та розробку практичних рекомендацій у вигляді криміналістичної методики щодо розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Титора Дмитра Павловича щодо криміналістичної методики розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги, рекомендується для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом, позитивно оцінюючи дисертацію Титора Дмитра Павловича, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. В роботі не повною мірою розглянуто особливості використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності, які використовується під час виявлення та розслідування зазначеної категорії кримінальних проваджень, а також проблеми застосування тактичних операцій, що значно підвищило б практичну складову роботи.

2. У дисертації зазначається, що шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги досить поширені й у зарубіжних країнах. Виходячи з цього, в роботі більше уваги необхідно було приділити питанням використання міжнародного досвіду протидії наведеним шахрайствам, окреслити криміналістичні засоби, методи та способи з розслідування таких кримінальних правопорушень в інших країнах. До того ж, еволюція злочинності у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги в Україні свідчить про необхідність негайних дій для захисту міжнародного іміджу нашої держави, а також втручання правоохоронних органів задля виявлення протиправних дій у цій сфері на ранній стадії.

3. У підрозділі 2.1. дисертант наголошує, що на цей час серед правників правоохоронних органів відсутній єдиний підхід в правовій кваліфікації шахрайств, вчинених у сфері благодійної та волонтерської діяльності або гуманітарної допомоги, стала судова практика також не сформована. Крім того, зважаючи на виключний правовий характер цієї проблеми та не однакове застосування судами норм матеріального права під час розгляду справ зазначеної категорії, потрібно узагальнити судову практику та сформулювати єдину правову позицію. Вважаю, що у роботі слід було б більш докладно розглянути питання підслідності протиправних дій у сфері

благодійної та волонтерської діяльності або гуманітарної допомоги, а також питання кримінально-правової кваліфікації.

Однак, підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що вказані дискусійні положення водночас підкреслюють актуальність досліджуваної проблематики та **не впливають** на позитивне враження від рецензованої наукової праці.

Загальний висновок: дисертація Титора Дмитра Павловича на тему: «Основи методики розслідування шахрайства у сфері волонтерської та благодійної діяльності або надання гуманітарної допомоги», є самостійно підготовленою, завершеною кваліфікованою науковою працею, в якій отримано ряд нових науково-теоретичних результатів, що в своїй сукупності дозволяють вирішувати конкретну наукову задачу щодо удосконалення роботи правоохоронних органів з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень даної категорії; дана робота відповідає вимогам, сформульованим у п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор, при успішному захисті, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент
«24» 10 2024р.

Наталя ПАВЛОВА

Підпис Павлової Н.В. засвідчую:
Перший проректор
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат технічних наук, доцент

Ігор МАГДАЛІНА